

Hlaholice v písemnictví středověké Evropy

Radoslav Večerka

Už nejstarší autor traktátu o slovanském písmu (z počátku 10. století), bulharský mnich („černorizec“) Chrabr, napsal mimo jiné: „Slované dříve, dokud byli ještě pohané, neměli zajisté knihy ani písmo, nýbrž počítali a hádali s pomocí črt a vrubů. Když však byli pokřtěni, snažili se psát slovanskou řeč římskými a řeckými písmeny bez úpravy.“ Lze tedy podle těchto slov připustit sice existenci nějakých písemných záznamů slovanské řeči ještě před Konstantinem a Metodějem, ale to mohly být nanejvýš jen zápisy pořizované k osobní, individuální potřebě jednotlivých misionářů. Nezahajovaly tedy souvislou literární tradici. Zmínka o „črtách a vrubech“ přitom neobsahuje odkaz na písmo runové, jak se to někdy v odborné literatuře předpokládalo. Chrabr sám konečně uvádí přímo Konstantina Filosa jako tvůrce slovanské abecedy: „Potom však Bůh... smiloval se nad slovanským rodem a poslal mu svatého Konstantina Filosa, zvaného Cyril, muže spravedlivého a pravého. A ten pro ně vytvořil 38 písmen.“¹

Další domněnky o předcyrilometodějském písmu u Slovanů otevřela tzv. „ruská teorie“ opírající se o jednu pasáž v starobylém Životě Konstantinově. Líčí se v ní, jak Konstantin našel při své cestě po černoomořském pobřeží na Cherson „evangelium a žaltář psané ruskými písmeny“. Různé varianty ruské teorie lze však opřít jen o málo fakt zcela jednoznačných. Proto má v současné slavistice pouze okrajové postavení.

Dílčí záznamy hospodářského rázu, početné číselné údaje nebo zápisy osobních jmen apod., pořizovali ovšem Slované nebo ti, kdo jejich jazykové projevy zapisovali, už dávno před cyrilometodějskou misí na Velkou Moravu. Příkladem mohou být třeba jména slovanských poutníků zapisovaná latinkou do tzv. Cividalského evangelia v 8. a 9. století.

Nejstarší staroslovenské památky se však objevují v zápisech dvou různých písem: hlaholice a cyrilice. Po dlouhých analýzách příslušných fakt nyní zcela převládá (už od dob Šafaříkových, od 1858) přesvědčení, že Konstantin vytvořil jako originální písmo hlaholici již při přípravě velkomoravské mise v Byzanci. Pro původnost hlaholice svědčí jednak větší stáří památek jí psaných, jednak to, že právě ona je doložena na našem území (na Velké Moravě a v přemyslovských Čechách), a konečně že je to písmo reflektující některé specifické jazykové znaky starých dialektů ze soluňského okolí, když přece právě ze Soluně pocházel její tvůrce Konstantin (Cyril) Filosof: Hlaholská litera „ja“ odpovídá jak cyrilskému (a slovansky etymologickému) „ja“, tak i hláskám 'a/ja. (Ve školském užití

¹ Citáty z Chrabra podle edice D. Bartoňkové a R. Večerky (2011: 324–325).

staroslověnštiny se výslovnost „ja“ dnes od etymologického 'a/ja rozlišuje, i když hlaholice vykazuje ve výslovnosti graficky jejich nářeční splynutí.)

Cyrilice, která je tedy názvem vlastně matoucím, vznikla nesporně až po hlaholici, nejspíš ještě koncem 10. století v Bulharsku v církevní oblasti už jednoznačně orientované byzantsky. Je založena na převzetí 24 písmen řecké uncíaly, které však musely být doplněny o 18 dalších grafémů, jichž se v řecké abecedě k označení specificky slovanských fonémů tehdy nedostávalo. S domácím užíváním cyrilice se v českých zemích většinou nepočítá. Jen v 11. století při starých kontaktech s kyjevskou Rusí pronikaly možná některé cyrilicí psané památky ruského původu do Sázavského kláštera, například církevněslovanský evangeliář, který byl dodatečně ve 14. století knižně spojen s hlaholicí psaným kodexem zvaným Remešský evangeliář. Nejistý předpoklad cyrilice v ojedinelém lexikálním doložení obsahuje Martyrologium Adonis z konce 11. století v Rajhradských zlomcích (Horálek 1970); pozdější Levinský nápis (Mareš 1953) bez jasnějších souvislostí kulturních a literárních.

Termín staroslověnština zavedl do české slavistiky J. Polívka ve Slovanském sborníku 1883. Posléze byly objevovány její postupně nejstarší vývojové fáze.

Dnes se pokládá za časově nejstarší tzv. a) Prastaroslověnština (soluňská staroslověnština), do níž Konstantin přeložil ještě v Byzanci v přípravách na velkomoravskou misií evangeliář (nebo jeho část).

b) Moravská staroslověnština, jejíž jazykový standard by měl být reprezentován tzv. Kyjevskými listy, nejstarším dosud známým textem psaným staroslověnsky hlaholicí. O rukopisném doložení památky existuje rozsáhlá literatura předmětu a množství domněnek a názorů značně navzájem různorodých. Dlouho převládalo Jagičovo přesvědčení, že jde vlastně až o český opis velkomoravské předlohy. Jagič chápal slovní jednotku Kyjevských listů rovanije, známou z tohoto staroslověnského textu, jako jediný jazykový doklad (tzv. protograf), za grafickou chybu místo údajně původnějšího darovanije „munera“, v němž prý bylo původní da- při opisování rukopisu na české půdě technicky setřeno. Nověji však bylo slovo rovanije se stejným významem objeveno v ruském opise textu česko-církevněslovanského původu, a bylo tak uznáno za lexikálně už nepodezřelou domácí stsl. výpůjčku ze sthn. arvani (srov. v této souvislosti za náslovné etymologické art-/olt- též severoslovanskou střidnici rot- s charakteristickým -o-). Nověji jsem našel přesvědčivé důvody pro to, že Kyjevské listy jsou cyrilometodějský protograf z 9. století (1988, 1993).

Někdy se mluví o širší lokální variantě staroslověnštiny moravské jako o „staroslověnštině moravsko-panonské“, neboť se jí v letech 869–873/874 užívalo v teritoriálním kontaktu Panonie s Moravou. Sama panonská varianta je sice fakticky doložena teprve o více než sto let mladším rukopisem psaným latinkou a zvaným Frizinské zlomky/památky, ale první a třetí z nich obsahují zpovědní formule přeložené ze staré horní němčiny. Ty vycházejí už z pastorační činnosti

předcyrilometodějské a jazykově představují v podstatě starou slovinštinu se stopami staroslověnštiny, kdežto druhý zlomek obsahuje tzv. výzvu k pokání (tj. homilii), je založen na literární fázi cyrilometodějské a jazykově reprezentuje vlastně staroslověnštinu.²

c) Klasická (kanonická) staroslověnština (staroslověnština bulharsko-make-donské redakce) je výborně doložena řadou rukopisů z konce 10. a 11. století. Z nich jsou hlaholici psány tzv. „velké hlaholské památky“: kodexy Zografský³ obsahující čtveroevangelia (tetraevangelia), dále Marianský,⁴ zase čtveroevangelíní, pak Assemanův⁵ s textem evangeliáře (tj. úryvků z evangelií určených k liturgickému předčítání při sobotních a nedělních mších), též žaltář zvaný Psalterium Sinaiticum,⁶ pak Euchologium Sinaiticum⁷ neboli Modlitebník Sinajský obsahující modlitby, penitenciál (texty církevně právní a služební (liturgiarium), a konečně (Glagolita) Clozův (též jen Clozianus)⁸ obsahující homilie.

Kromě toho jsou známy některé tzv. „malé hlaholské památky“: Ochridské hlaholské listy,⁹ zlomek aprakos-evangelia, dále Bojanský palimpsest,¹⁰ torzo aprakos-evangelia zapsaného asi koncem 11. století hlaholici, která však byla později (asi ve 12.–13. století po nedokonalém vymazání hlaholského písma) nahrazena textem cyrilským, Zografský palimpsest,¹¹ zase torzo aprakos-evangelia, jehož původní hlaholské písmo bylo rovněž zprvu vymazáno a nahrazeno novým textem opět v písmu hlaholském, Sinajský palimpsest,¹² list aprakos-evangelia zapsaného hlaholici asi v 11. století jako starší podklad pod mladším, asi z 12. století pocházejícím středobulharským textem praxapoštola zapsaného cyrilicí, Rylské hlaholské listy,¹³ z nichž původně byl znám jen tzv. Makedonský hlaholský list, které obsahují pareneze neboli části kázání a zpovědní modlitbu.

² Po Vondrákovi (1896) a dalších editorech je vydali nověji Ramovš a Kos (1993).

³ Vydal Jagić (1879; reprint 1954).

⁴ Vydal Jagić (1883; reprint 1960).

⁵ Po dřívějších edicích J. Vajse a Kurzových vydaný nověji Ivanovou-Mavrodinovou a Džurovou (1981).

⁶ Po Severjanovovi (1922; reprint 1954) vydal nověji Altbauer (1971) a poslední objevenou závěrečnou část Mareš (1997).

⁷ Vydali Frček (1933) a po něm Nahtigal (1941–1942).

⁸ Fototypicky, v transliteraci cyrilicí a latinkou a s českým překladem vydal Dostál (1959).

⁹ Vydal G. Iljinskij, Petrograd 1915.

¹⁰ Hlaholské znění vydal Dobrev (1972).

¹¹ Prvotní hlaholské znění vydal Dobrev (1971).

¹² Vydali Altbauer a Mareš (1980).

¹³ Vydal Gošev (1956).

Sama staroslověnština moravského typu se rozšířila po údajném pokřtění českého knížete Bořivoje Metodějem do Českého knížectví, kde patrně sloužila v csl. verzi průběžně a pak v Sázavském klášteře (založeném asi roku 1032) až do roku 1097. Písemně je tento typ doložen jediným torzálním rukopisem přímo (vlastně dvěma oddělenými listy) zvaným Pražské zlomky hlaholské,¹⁴ nepřímě v mladších opisech církevní slovanštiny ruské redakce, např. v památkách původu velkomoravského a českého, ale i v jiných, např. v Antiochových pandektech¹⁵ z 11. století. V ní je dokonce v cyrilici psaných Zlomcích žaltáře Eugeniova¹⁶ zachováno i několik grafémů hlaholských přímo. (Z Čech jsou doloženy i dvojí nelerární glosy psané primitivním pravopisem latinkou na přelomu 11. a 12. století jazykově směsí české církevní slovanštiny a češtiny. Jsou to Glosy Jagičovy neboli vídeňské, vepsané do latinského rukopisu bible, a Glosy Paterovy neboli svatořehořské, vepsané do lat. rukopisu Dialogů Řehoře Velikého.) Obsahem Pražských zlomků hlaholských jsou liturgické hymny přeložené z řečtiny v česko-církevněslovanské verzi podle předlohy patrně ruské, prošlé však před tím možná i prostředím bulharským.

V 10. a 11. století docházelo v Čechách ve vládnoucím rodu Přemyslovců k napětí a k bojům o moc. Symptomaticky např. jeden z členů rodu, jménem Vratislav, uprchl ještě v 11. století z obavy před svým bratrem do Maďarska a vzal s sebou i slovanské mnichy ze Sázavského klášteře, pro které tam získal útočiště v klášteře Visegrádském. On sám se na uherském dvoře oženil s dcerou uherského krále Endrého a jeho ženy Anastázie, dcery ruského knížete Jaroslava Moudrého. Roku 1061 se vrátil se svými druhy do Prahy a stal oficiálním českým knížetem jako Vratislav II.; roku 1085 byl dokonce jmenován od císaře Jindřicha IV. za pomoc v jeho boji o investituru prvním českým králem (jen pro svou osobu). Pokoušel se sice marně získat papežské schválení církevněslovanské liturgie pro svou zemi, ale on sám (zemřel 1092) i jeho další žena, kterou si po smrti předcházející vzal z polské panovnické dynastie, rodem však spjatá rovněž s ruskými Rurikovci, udržovali a udrželi csl. liturgii aspoň v Sázavském klášteře do posledních let 11. století. Vdova po českém králi v něm dokonce (asi 1095) dosáhla církevně náboženské obediencie a posvěcení kostela s ostatky dvou svých ruských příbuzných Borise a Gleba, prohlášených několik let před tím za oficiální ruské svaté. Břetislav II. dal však ze Sázavského monastýru opata i slovanské mnichy vyhnat a uvést tam latinské mnichy z klášteře břevnovského. Stalo se to už koncem roku 1096, takže sám konec církevní slovanštiny a masivní ničení (zničení?) slovanských knih bylo uskutečněno 1097, jak se všeobecně uvádí.

¹⁴ Po Šafaříkovi byly vydány několikrát, srov. nověji třeba Mareš (1979: 41–45).

¹⁵ Nověji Popovski (1989) nebo Tóth (1977).

¹⁶ Vydání několik, nověji fototypicky Kolesov (1972).

Někdy se předpokládalo též epizodické užívání staroslověnštiny, resp. mladší církevní slovanštiny v jižním Polsku (na Krakovsku). Ale toto mínění se v poslední době již v podstatě opouští.

Z Bulharska se klasická staroslověnština a postupně pak i církevní slovanština rozšířila na Rus v souvislosti s její z Byzance vedenou christianizací od 80. let 10. století. Byla tam převážně nazývána jako „slovanský jazyk“. V jejím písmu převládala cyrilice zcela, ale aspoň některým písmákům tam musela být známa i hlaholice, jak svědčí i lokální přepisy z hlaholice do cyrilice (srov. už výše).

Užívání staroslověnštiny klasické bylo na bulharském území utlumeny zánikem místního státu pod byzantským náporu začátkem 11. století. Po obnově bulharské státní moci v podobě tzv. Druhého bulharského carství (1185–1396) rozkvetla znovu domácí literární tvorba jazykem už středobulharským v písmu cyrilském.

Cyrilice vytvořená v Bulharsku nahradila posléze pro svou evidentní souvislost s formami i duktem liter uncíaly řecké hlaholici ve všech zemích slovanského pravoslaví a stala se i písmem tištěným. Na Rusi byla upravována též pro užití občanské; vznikla tam tzv. „graždanka“ a z ní nověji ruská „azbuka“, kterou přejala (s eventuálními opravami a doplňky) další novodobé slovanské jazyky: běloruština, ukrajinština, rusinština, bulharština, makedonština, srbština a některé neslovanské jazyky bývalého Sovětského svazu.

Hlaholice zůstala zachována od středověku až do nové doby jen u katolických Charvátů. První památky psané tímto písmem na charvátské půdě jsou doloženy už z 11. století, více je toto písemnictví zachováno ve 12. století a masivního rozšíření dosáhlo poté ve 13.–15. století a posléze až do nové doby. Na charvátské půdě byly původní zaoblené tvary staré hlaholice upraveny v tzv. hlaholici hranatou a té se pak užívalo i v tisku. Teprve v poslední době se v Charvátsku vydávají církevní texty též v transkripci latinkou.

Hranatá (charvátská) hlaholice se stala na přechodnou dobu i písmem té charvátské církevní slovanštiny, která byla českým králem a říšským císařem Karlem IV. zavedena do jím založeného (roku 1347) kláštera Slovanského/Emauzského v Praze. Karel tam povolal charvátské hlaholáše řádu benediktinského z kláštera na ostrově Pašman, aby i v novém působišti pěstovali kmenově svoje csl. písemnictví. V pražském klášteře našli však vedle nich umístění i domácí Češi, a ti využili svých nově získaných dovedností lokálního grafického úzu dokonce i pro překlad biblických a některých pastoračních textů do češtiny. Z té doby jsou tedy k dispozici hlaholské texty i jazykově české. Jejich výtvarně skvostně provedený hlaholský kodex vzali s sebou počátkem 15. století husitští vyjednávači na evropský jihovýchod (i k mohamedánům?) jako dar a odtud se dostal ještě v 15. století do Remešského kláštera ve Francii, kde se stal symbolickou korunovační pomůckou, na niž skládali francouzští králové královský slib. Rukopis byl

zničen za první světové války palbou německého dělostřelectva, ale už předtím byl v 19. století několikrát vydán.

Konstantinova hlaholice se sice převážně uznává za jeho osobní výtvar a je to abeceda do té míry samostatná, že se názory na její možné grafické předlohy velice rozcházejí: od písma syrského, koptského, gruzínského aj. se modely pro hlaholské litery hledají i v písmu gótském, ve středověké jihoevropské latině, v malém (minuskulním) písmu řeckém a snad i v některých abecedách orientálních. Zcela mimo pochybnost je však v hlaholici pouze jediné písmeno přejaté z jiné abecedy, a to pro souhlásku /š/ samaritánské „šin“. Týž grafém převzala z hlaholice též cyrilice a z ní také novověká azbuka.

Mimořádně charakteristickým grafickým znakem hlaholice jako typu písma, ostře odlišným nejen od cyrilice, ale ode všech ostatních evropských písem, je to, že hlaholské písmo nestojí kolmo k základnímu dolnímu řádku, jak to bylo u latinky normativně zavedeno už v době Karla Velikého, nýbrž je naopak zavěšeno na lince horní (narýsované, ale daleko častěji nenarýsované) a od ní jsou různé litery svěšeny různě hluboko dolů, srov. například z Kyjevských listů slovo tvoě:

Tento grafický princip je proveden jinde např. v orientálním písmu zvaném devanagari (s horní linkou obligátně narýsovanou), i když samo toto písmo přímou inspirací pro Konstantina být nemuselo.

Závěr

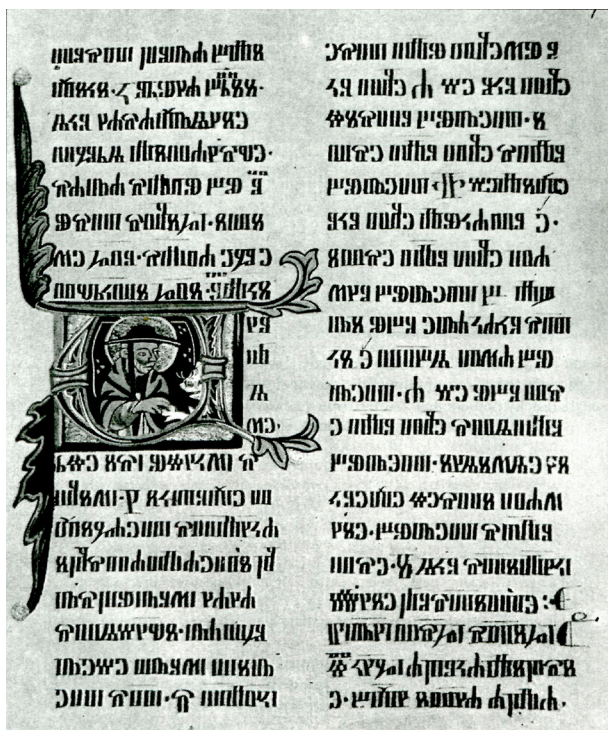
Teritoriálně byla tedy starší hlaholice užívána zprvu v Byzanci, pak na Velké Moravě (a krátce též v Panonii) v Českém knížectví, přechodně v Maďarsku a posléze i v Českém království, okrajově též na Rusi, silně však zejména v Charvátsku (zejména po papežském schválení jejího užívání v katolické církvi). A posléze od 15. století ve Francii v Remešském klášteře.

Jazykově byla písmem textů prastaroslověnských, velkomoravských, klasicky (kanonicky) staroslověnských, dále mladších církevněslovanských redakce české, ruské a charvátské, dokonce i textů staročeských (v překladech biblických a některých katechetických textů z latiny).

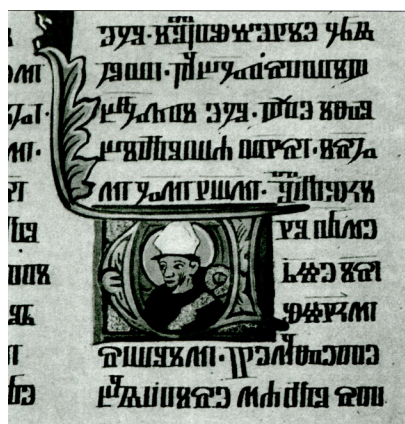
Hlaholská a cyrilská abeceda

Bulharská hlaholice	Charvátská hlaholice	Číselná hodnota	Cyrilice	Číselná hodnota	Hlásková hodnota
Ⲑ	Ⲑ	1	Ⲁ	1	<i>a</i>
ⲑ	ⲑ	2	ⲁ	–	<i>b</i>
Ⲓ	Ⲓ	3	Ⲃ	2	<i>v</i>
ⲓ	ⲓ	4	ⲃ	3	<i>g</i>
Ⲕ	Ⲕ	5	Ⲅ	4	<i>d</i>
ⲕ	ⲕ	6	ⲅ	5	<i>e</i>
Ⲍ	Ⲍ	7	Ⲇ	–	<i>ž</i>
ⲍ	ⲍ	8	ⲇ	6	<i>dz</i>
Ⲏ	Ⲏ	9	Ⲉ	7	<i>z</i>
ⲏ	ⲏ	10	ⲉ, ⲑ, ⲑ	10	<i>i</i>
Ⲑ	Ⲑ	20	Ⲋ, ⲑ	8	<i>i</i>
ⲑ	ⲑ	30	ⲋ	–	<i>đ (g')</i>
Ⲓ	Ⲓ	40	Ⲍ	20	<i>k</i>
ⲓ	ⲓ	50	ⲍ	30	<i>l</i>
Ⲕ	Ⲕ	60	Ⲏ	40	<i>m</i>
ⲕ	ⲕ	70	ⲏ	50	<i>n</i>
Ⲍ	Ⲍ	80	Ⲑ	70	<i>o</i>
ⲍ	ⲍ	90	ⲑ	80	<i>p</i>
Ⲏ	Ⲏ	100	Ⲓ	100	<i>r</i>
ⲏ	ⲏ	200	ⲓ	200	<i>s</i>
Ⲑ	Ⲑ	300	Ⲕ	300	<i>t</i>
ⲑ	ⲑ	400	ⲕ, Ⲍ	400	<i>u</i>
Ⲓ	Ⲓ	500	ⲍ, Ⲏ	500	<i>f</i>

Bulharská hlaholice	Charvátská hlaholice	Číselná hodnota	Cyrilice	Číselná hodnota	Hlásková hodnota
Ɱ	Ɱ	600	Х	600	ch
Ɑ	Ɑ	700	Ω	800	o (omega)
Ɱ	Ɱ	800	Ɱ	-	(t) št
Ɱ	Ɱ	900	Ц	900	c
Ɱ	Ɱ	1000	Ч	90	č
Ɱ	Ɱ		Ш		š
Ɱ	Ɱ		Ѣ		ě
Ɱ, Ɱ, Ɱ	Ɱ, Ɱ, Ɱ		Ѧ, Ѧ, Ѧ		y
Ɱ	Ɱ		Ѣ		b
Ɱ	Ɱ		Ѣ		ě
Ɱ	Ɱ		Ѣ		ju
			Ѣ		ja
			Ѣ		je
Ɱ			Ѣ, Ѣ, Ѣ		ē
Ɱ			Ѣ		ρ
Ɱ			Ѣ		ē, jē
Ɱ			Ѣ		jρ
			Ѣ	60	řec. x
			Ѣ	700	řec. ps
			Ѣ	9	f (řec. th)
			Ѣ	400	řec. y

Ukázka z hlaholské části církevněslovanského Remešského evangeliáře sestaveného v klášteře Na Slovanech, posléze však uloženého v chrámu v Remeši, kde na něj skládali korunovační přísahu francouzští králové. Iniciály mají symbolicky zobrazit sv. Prokopa (dole) a sv. Jeronýma (nahore).

Literatura

ALTBAUER, Moshé (ed.)

1971 *Psalterium Sinaiticum, an 11th century Glagolitic manuscript from St. Catherine's Monastery, Mt. Sinai* (Skopje: Macedonian Academy of Sciences and Arts)

ALTBAUER, Moshé – MAREŠ, František Václav (eds.)

1980 *Fragmentum glagoliticum evangeliarum palaeoslovenici in codice sinaitico 39: Palimpsestum* (Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften)

BARTOŇKOVÁ, Dagmar – VEČERKA, Radoslav (eds.)

2011 *Prameny k dějinám Velké Moravy III* (Praha: Koniasch Latin Press)

DOBREV, Ivan

1972 *Glagoličeskijat tekst na Bojanskija palimpsest: Starobalgarski pametnik ot kraja na XI vek* (Sofija: Izdatelstvo na Balgarskata Akademija na Naukite)

DOSTÁL, Antonín

1959 *Clozianus: Staroslověnský hlaholský sborník sidentský a innsbrucký* (Praha: Nakladatelství Československé akademie věd)

FRČEK, Jan

1933 *Patrologia Orientalis. Tomus vicesimus quartus* (Paris: Firmin-Didot et cie, éditeurs)

GOŠEV, Ivan (ed.)

1956 *Rilski glagoličeski listove* (Sofija: Balgarska Akademija na Naukite i Izkustvata)

IVANOVA-MAVRODINOVA, Vera – DŽUROVA, Aksinija (eds.)

1981 *Asemanievoto evangelie* (Sofija: Nauka i izkustvo)

JAGIĆ, Vatroslav (ed.)

1954 *Quattuor Evangeliorum Codes Glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitani: characteribus cyrillicis transcriptum notis criticis prolegomenis appendicibus auctum* (Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt)

1960 *Codex Marianus: Quattuor evangeliorum versionis palaeoslovenicae Codex Marianus glagoliticus characteribus Cyrillicis transcriptus* (Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt)

KOLESOV, Vladimir Viktorovič

1972 *Acta Scientiarum Universitatis Szegediensis – Dissertationes Slavicae*, Szeged

MAREŠ, František Václav (ed.)

1979 *An Anthology of Church Slavic Texts of Western (Czech) Origin* (München: Fink)

MAREŠ, František Václav a kol. (eds.)

1997 *Psalterii Sinaitici pars nova: monasterii s. Catharinae codex slav. 2/N* (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften)

NAHTIGAL, Rajko

1941–1942 *Euchologium sinaiticum: starocerkvenoslovanski glagolski spomenik* (Ljubljana: [Akademija znanosti in umetnosti])

POPOVSKI, Josip

1989 *The pandects of antiochus: Slavic text in transcription* (Nijmegen: W. R. Veder)

RAMOVŠ, Fran – KOS, Milko (eds.)

1993 *Brižinski spomeniki* (Ljubljana: Znanstvenokritična izdaja)

SEVERJANOV, Sergej (ed.)

1957 *Sinajskaja psaltyr': Glagoličeskij pamjatnik XI veka* (Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt)

TÓTH

1977 *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 23

VONDRÁK, Václav

1896 *Frisinské památky: jich vznik a význam v slovanském písemnictví* (Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění)

Resumé

The Glagolitic Script in Medieval Europe Literature

The study discusses the origin of the Glagolitic script using Medieval Slavic texts as material for the reconstruction. Territorially, the old Glagolitic script was first used in The Byzantine Empire, than in Great Moravia (and for a short time in Pannonia), in The Duchy of Bohemia, temporarily in Hungaria and after that in The Kingdom of Bohemia; peripherally also in Russia and in particular, quite frequently, in White Croatia (especially after the Pope approved its use by the Catholic Church). Afterwards the Glagolitic script was used from the 15th century on in the Abby of Saint-Remi in France. As far as the language is concerned, the

script was used in the Proto-Old Church Slavonic, Great Moravian, classic (canonized) Old Church Slavonic texts as well as in the later Church Slavonic Czech, Russian and White Croatian redactions, and, what is more, even in the Old Czech texts (in biblical and some catechetical texts' translations from Latin).

Keywords: Glagolitic script; Old Church Slavonic; Medieval Slavic manuscripts

prof. PhDr. Radoslav Večerka, DrSc.

Ústav slavistiky

Filozofická fakulta

Masarykova univerzita

Arna Nováka 1

602 00 Brno

2246@mail.muni.cz